

Opis źródła:

Kronika Polaków (Chronica Polonorum) jest dziełem Wincentego Kadłubka, urodzonego w szóstej dekadzie XII wieku, piastującego urząd biskupa krakowskiego w latach 1208-1218, człowieka najprawdopodobniej wykształconego w Paryżu lub w innym z ówczesnych czołowych ośrodków uniwersyteckich. W ostatniej dekadzie XII i na początku XIII stulecia, jeszcze przed objęciem biskupstwa, Kadłubek był kapelanem księżęcym na dworach Kazimierza Sprawiedliwego i Leszka Białego. Prawdopodobnie wówczas rozpoczął on pracę nad *Kroniką*, którą ukończył po dobrowolnym ustąpieniu z funkcji, kiedy to zamieszkał w opactwie cysterskim w Jędrzejowie.

Dzieło charakteryzuje kwiecisty język, charakterystyczny dla manieri obowiązującej w kręgach intelektualnych dwunastowiecznej Europy łacińskiej. Ma ona formę dialogu dwóch hierarchów Kościoła w Polsce: arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana i biskupa krakowskiego Mateusza. Przypuszcza się, że dużą rolę w procesie powstawania źródła odegrało poparcie Kazimierza Sprawiedliwego, ówczesnego księcia zwierzchniego, którego postać odgrywa ważną rolę w ostatniej części. Dzieło składa się z czterech ksiąg i obejmuje okres od czasów bajecznych do bitwy pod Zawichostem (1205 r.). Księga trzecia, której fragment zacytowano poniżej, dotyczy czasów od podboju Pomorza przez Bolesława Krzywoustego do objęcia funkcji seniora przez Mieszka Starego (1171 r.). Opisując dzieje ojczyzny do drugiej dekady XII wieku Kadłubek obficie korzystał z pierwszego zachowanego pomnika polskiej historiografii, czyli *Kroniki Polskiej* Anonima tzw. Galla, powstałej w kręgu Bolesława Krzywoustego (ojca protektora Kadłubka).

Miejsce wydania:

Mistrz Wincenty (tzw. Kadłubek), *Kronika polska*, tłum. i oprac. B. Kürbis, Wrocław 1992.
Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem Kronika Polska, wyd. oprac. M. Plezia, Kraków 1994 (seria: *Monumenta Poloniae Historica nova series*, t. 11).

Miejsce przechowywania:

Biblioteka Narodowa w Warszawie [Rękopisy Baworowskich]
Biblioteka Czartoryskich w Krakowie [Rękopisy Czartoryskich]

Wszystkie zachowane rękopisy omówił M. Plezia, *Wstęp*, [w:] *Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem Kronika Polska*, s. XII-XIV.

Tekst źródła:

Uznanie Zbigniewa za następcę Władysława Hermana w perspektywie Wincentego Kadłubka

Im krnąbrniejszy zaś był Zbigniew względem ojca, tym większą ojciec darzył go miłością: nie tylko z więzienia, lecz także od ojcowskiej uwalnia go władzy, współspadkobiercą ustanawia, wyznacza mu pewną część królestwa odebraną prawowitemu dziedzicowi.

Bolesław tymczasem, jakkolwiek jeszcze młodzieniaszek, górował nad nim dojrzałymi zaletami, przewyższał go dostojną wytwornością obyczajów, tak iż ludzie starsi całkiem słusznie podziwiali dojrzałość umysłu młodzieńca. Toteż mężów należących do rady, których głowy siwy włos pobieliał, przy jego radach uważałbyś za istne niemowlęta. Ile chwały przyczyniło mu to u ludzi roztropnych, tyle zawiści u niegodziwych. Albowiem cnota siebie miłuje, a gardzi tym, co jej przeciwne.

Słowniczek pojęć:

Zbigniew – starszy syn Władysława Hermana. Powszechnie uważano go za pochodzącego z nieprawego łoża i przez to odmawiano mu prawa do sukcesji.

Bolesław – Bolesław Krzywousty, syn Władysława Hermana z jego małżeństwa z księżniczką czeską Judytą.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy)

1. Co świadczy o tym, że Wincenty Kadłubek opisując wywyższenie Zbigniewa mógł korzystać z dzieła Anonima tzw. Galla?
2. Czy autor źródła wskazał w tym fragmencie na nieprawo pochodzenie Zbigniewa?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto

1. Wincenty Kadłubek tworzył w czasach postępującego rozdrobnienia dzielnicowego. Czy opisany epizod mógł zostać przez ówczesnego czytelnika odebrany jako nawiązanie do aktualnych problemów monarchii Piastów?
2. Dlaczego Wincenty Kadłubek przejął od Anonima tzw. Galla pozytywny obraz Bolesława Krzywoustego jako zdolnego władcy i prawowitego dziedzica?

Wskazówki:

Anonim tzw. Gall działał w kręgi Bolesława Krzywoustego i w związku z tym kreował obraz swojego protektora jako zdolnego władcy i prawowitego dziedzica państwa polskiego. Z kolei Wincenty Kadłubek działał na dworze syna Krzywoustego, czyli Kazimierza Sprawiedliwego, który to jako książę zwierzchni starał się umocnić własną pozycję. W tym świetle opowieść tzw. Galla o rywalizacji uzdolnionego i popieranego przez elitę kraju Bolesława i niesłusznie wywyższonego Zbigniewa doskonale wpisująca się w strategię narracyjną *Kroniki Polaków*. Należy przy tym zauważyć, że w przytoczonym fragmencie autor nie oskarża Zbigniewa o pochodzenie z nieprawego łoża, a jedynie porównuje jego wady do licznych zalet Bolesława.

Literatura pomocnicza:

Grodecki R., *Zbigniew, książę Polski*, Kraków 1927.

Lis A., *Spory wokół biografii mistrza Wincentego Kadłubka*, Lublin 2013.

Maleczyński K., *Bolesław III Krzywousty*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1975.

Piastowie. Leksykon biograficzny, red. S. Szczur, K. Ożóg, Kraków 1999.

Najważniejsze cezury.

Koniec XI wieku – orientacyjny moment uznania Zbigniewa za następcę Władysława Hermana.
1113-1117 – umowne lata powstawania kroniki Anonima tzw. Galla.

Przełom XII i XIII wieku – służba Wincentego Kadłubka na dworach Kazimierza Sprawiedliwego i Leszka Białego, pierwszy etap powstawania *Kroniki*.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Arkadiusz Siwko